

Utrikesutskottets betänkande

1981/82:19

om Östra Timor

Motionen

I motion 1980/81:913, yrkande 3, av Lars Werner m. fl. (vpk) hemställs att riksdagen som sin mening beslutar ge regeringen till känna vad som i motionen anförts beträffande omröstning i FN om ockupationen av Östtimor.

I motionen anförts bl. a. att regeringen måste tvingas att förändra sin inställning och ta nya initiativ för att främja självständighet för Östtimor.

Två andra yrkanden i samma motion om katastrofbistånd till Demokratiska Republiken Östtimor behandlades under föregående riksmöte i samband med övriga bistandsfrågor (UU 1980/81:20).

Bakgrund

Omständigheterna kring den indonesiska ockupationen av Östra Timor i december 1975 – sedan befrielserörelsen Fretilin på hösten 1975 utropat Östra Timors självständighet – och den senare utvecklingen t. o. m. år 1979 har utförligt redovisats i tidigare utskottsbetänkanden med anledning av motioner om bl. a. upprättande av diplomatiska förbindelser med Demokratiska Republiken Östra Timor (UU 1976/77:4, UU 1978/79:13 och UU 1979/80:5). De då aktuella motionsyrkandena har avslagits av riksdagen.

Av dessa betänkanden framgår bl. a. att Sverige som medlem av FN:s säkerhetsråd vid dettas behandling av Timorfrågan i slutet av år 1975 kraftfullt tog ställning mot den illegala indonesiska ockupationen och för Östra Timors folks rätt till självbestämmande. Sverige har därefter till år 1980 stött de FN-resolutioner, i vilka hävdats Östra Timors rätt till självbestämmande, Indonesiens anspråk tillbakavisats och tillbakadragande krävts av dess styrkor från området.

Utvecklingen har emellertid efter hand gått mot ett fastare inlemmande av Östra Timor i Indonesien. År 1977 införlivades området formellt med Indonesien och blev dess tjugosjunde provins. Fr. o. m. år 1979 har Östra Timor inkluderats i Indonesiens tredje femårsplan.

Uppgifterna om den militära och politiska situationen i området efter 1975 har varit bristfälliga och delvis motsägande, beroende på varifrån de härstammat. Fretilin, vars huvudsakliga ledning utövas från Moçambique, uppges numera bestå av några hundratal man under vapen som skall ha trängts tillbaka till otillgängliga bergsområden i områdets västra del. Stridsaktiviteten har uppenbarligen efter hand avtagit.

Det står emellertid klart att de senaste årens händelser kommit att drabba öns befolkning mycket hårt. Den katastrofala svältsituationen som kunde konstateras när internationella hjälporgan fick tillträde till området hösten 1979 har dock kunnat hävas. Såväl Röda Korset (ICRC) som den katolska hjälporganisationen CRS (Catholic Relief Service) har i år avslutat sina katastrofhjälpinsatser. Båda är emellertid fortfarande verksamma i området, ICRC med medicinska uppföljningsinsatser och CRS med reguljär utvecklingshjälp. Båda arbetar också med att söka efter försvunna personer, vilkas antal fortfarande betecknas som stort. Representanter för ICRC har förklarat att de genom organisationens närvaro på ön har möjlighet bedöma om behov av förnyade katastrofinsatser skulle uppstå.

Den efter hand förstärkta indonesiska kontrollen över Östra Timor har medfört en de facto-situation som inte undgått att påverka FN-behandlingen av frågan. Australien, Nya Zeeland och ASEAN-länderna har erkänt den indonesiska överhögheten över området. Omvärldens hållning återspeglas i generalförsamlingens omröstningar med allt svagare stöd för Östra Timor-resolutionen. Enda avbrottet i denna trend var år 1979, uppenbarligen enär resolutionstexten då hade huvudsakligen humanitärt innehåll. Röstsiffrorna blev 62-31-45. Sverige röstade för resolutionen. I denna framhölls rätten till självbestämmande för Östra Timors befolkning. Vidare förklarades att detta folk fritt måste få besluta om sin framtid under FN:s överinseende. I övrigt uppehöll sig resolutionen helt vid de humanitära aspekterna på Östra Timor-frågan.

I en svensk röstförklaring uttalades tillfredsställelse över den framträdande plats de humanitära aspekterna fått i resolutionen. Det var på detta sätt som omvärlden bäst kunde hjälpa Östra Timors folk. I förklaringen upprepades stödet för principen om folkens självbestämmanderätt. Emellertid erkändes att det på Östra Timor nu rådde en faktisk situation som man inte kunde se något realistiskt alternativ till. Sveriges ja-röst fick ses som ett uttryck för stöd åt resolutionens humanitära aspekter.

Vissa förändringar i 1980 års resolutionstext ledde till att Sverige avstod vid omröstningen. Röstsiffrorna blev 58-35-46. I en röstförklaring underströks Sveriges stöd för principen om självbestämmanderätt samt uttalades att Indonesien brutit mot denna princip genom invasionen av Östra Timor och genom sin vägran att hörsamma FN:s resolutioner. Sveriges uppfattning om Indonesiens handlande var oförändrad.

Vid behandlingen av en liknande resolutionstext under generalförsamlingens möte i höst avstod Sverige likaledes vid omröstningen. Röstsiffrorna blev 54-42-46. Ja-rösterna kom främst från afrikanska stater, några öststater samt vissa latinamerikanska och karibiska stater. Länderna i Västeuropa avstod – med undantag för Cypern, Grekland, Island och Portugal – liksom bl. a. Polen, Tjeckoslovakien, Rumänien och Ungern.

I en svensk röstförklaring hänvisades till motsvarande förklaring i fjol. Det underströks också att Sverige stött de internationella humanitära hjälpinsat-

serna på ön och att dessa måste få fortsätta om en ny hungerkris uppstod. Sverige värdjade till Indonesien att hålla möjligheterna härför öppna och att brådskande lösa aktuella familjeåterföreningsfall.

Utskottet

Utskottet kontaterar att Sveriges röstning i FN inte betyder att vi har godkänt Indonesiens annektering av Östra Timor. Tvärtom har i röstförklaringar understrukits att vår uppfattning om Indonesiens invasion, dess vägran att hörsamma FN:s uppmaningar och dess vägran att låta Östra Timors befolkning utöva sin självbestämmanderätt kvarstår oförändrad.

Även om den faktiska situationen på Östra Timor under senare tid förändrats vill utskottet för sin del upprepa sin tidigare uttalade åsikt att Östra Timors folk, i enlighet med FN:s resolutioner om avkolonisering, måste ges möjlighet att under FN:s överinseende fritt få bestämma sin egen framtid.

Utskottet vill samtidigt framhålla vikten av att Röda Korset och andra internationella biståndsorganisationer är beredda att ånyo bistå befolkningen i området om försörjningsläget snabbt skulle försämrats samt att sådana biståndsinsatser i största möjliga utsträckning underlättas i området.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet yrkande 3 i motionen.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motion 1980/81:913, yrkande 3.

Stockholm den 8 december 1981

På utrikesutskottets vägnar
GERTRUD SIGURDSEN

Närvarande vid ärendets slutbehandling: Gertrud Sigurdsen (s), Sture Palm (s), Linnea Hörlén (fp), Olle Göransson (s), Ingrid Sundberg (m), Mats Hellström (s), Gunnel Jonäng (c), Per-Olof Strindberg (m), Jan Bergqvist (s), Sture Korpås (c), Carl Lidbom (s), Axel Andersson (s), Sten Sture Paterson (m), Anders Ljunggren (c) och Ulla Orring (fp).

Särskilt yttrande

Gertrud Sigurdsen, Sture Palm, Olle Göransson, Mats Hellström, Jan Bergqvist, Carl Lidbom och Axel Andersson (alla s) har avgivit följande särskilda yttrande:

Vid 1980 års generalförsamling i FN ändrade den svenska regeringen sin röstning i fråga om den resolution som behandlar rätten till självbestämmande för folket på Östra Timor och behovet av humanitär hjälp till de nödlidande människorna där. Efter att tidigare ha röstat för motsvarande resolutioner avstod den svenska regeringen. Regeringen avstod sedermera också på 1981 års resolution. 1980 års resolution innehöll i huvudsak samma element som året dessförinnan. Därutöver välkomnade man att den tidigare kolonialmakten Portugal nu tagit initiativ till att erbjuda förhandlingar med Indonesien om Östra Timors politiska och legala status.

På Östra Timor syntes ingen förändring ha inträffat som skulle kunna motivera den förändrade svenska rösten. Röda Korsets begränsade nävaro på ön hade ytterligare understrukt det stora behovet av humanitär hjälp. Rapporter om stridsaktivitet på ön – som behandlats i FN och i internationella nyhetsmedia – visade att gerillaaktiviteten låg på ungefär samma nivå som året innan.

Oklarhet har därför rätt om motiven för Sveriges förändrade hållning i fråga om Östra Timor. Utrikesdepartementet uttalade om 1980 års resolution att den humanitära sidan av problemet ”i årets resolution tunnats ut till den grad att det från svenska utgångspunkter nu måste vara en konsekvent linje att avstå på årets resolution”. De krav som berör det humanitära hjälpbehovet var emellertid i stort desamma som i 1979 års resolution. Därutöver underströk man att förutom FN:s barnfond och FN:s flyktingkommissarie även World Food Program borde ge hjälp till Östra Timor. I detta avseende hade de humanitära kraven sålunda i själva verket förstärkts.

I uttalande från utrikesdepartementet hävdades också att – till skillnad från 1979 – de politiska aspekterna dominerat i resolutionen. Formuleringarna om självbestämmande var emellertid identiska med föregående års resolution, som Sverige stödde. Sverige har också i olika röstförklaringar uttalat stöd för dessa principer. Det som tillkommit i 1980 års resolution var att Portugals regering för första gången tog sitt ansvar som tidigare kolonialmakt och ville bidra till avkoloniseringsprocessen. Det fanns sålunda, enligt vår mening, inga bärande principella skäl som kunde motivera den förändrade svenska röstning som innebar ett beklagligt avsteg från det sätt på vilket Sverige brukar hävda folkens rätt till självbestämmande.